

ІСТОРИЯ УКРАЇНИ

UDC 93:331.105.44 "19"

ІHOR R. BEREST Ukrainian Academy of Printing
PhD (History), Associate Professor (Ukraine)**ACTIVITY AND REORGANIZATION OF LVIV PROFESSIONAL UNITS
"DEVELOPMENT OF MUTUAL AID TO MEMBERS OF PRINTING CASE" AND
"SUCCESSFUL COMPANY" IN THE MIDDLE OF THE XIX CENTURY**

Annotation. *The article attempts to analyze the situation in the union of Lviv printers, which led to reorganization and integration into a new professional organization. The Society of Mutual Aid to the Members of the Printing Industry has its origins since 1817, as for the mutual aid of printers. And on November 21, 1869, at the general meeting of the Association of Mutual Aid of Printers in Lviv as a separate structure the "SUCCESSFUL COMPANY" was created. This newly established organization had some state financial assistance, and therefore in 1871 the question of merging the two trade union structures into a single printing association was ripe. This issue was discussed at joint meetings up to 1875. Analyzing the activities of the Composition of Lviv typists, we can assert about its successful development since the early 70's of the nineteenth century. On July 7, 1872, in the presence of the vice-president of Lviv, the state notary and about 60 present guests and trade union figures, solemnly announced and recorded the founding of the first trade union printing house in Lviv. This magnificent event was greeted by many professional organizations of the empire and abroad. A significant problem of the professional union of printers was the lack of basic medical support at the enterprises, besides widespread occupational diseases, occupational injuries became one of the important issues that needed to be resolved, and thus were violated at the meetings. With the doctor on behalf of the company, the chairman of the board should conclude an agreement on the amount of payment, duration and working conditions. It was planned to organize and conduct a scheduled random free medical examination of all members of the society of printing enterprises in Lviv, as well as urgent visits to the doctor to the challenges in various contingencies. The parallel existence of two professional printing companies in Lviv markedly sprayed out strengths, resources and potential opportunities. Therefore, on April 9, 1875, a joint meeting of the management of both societies took place at which it was decided to unite into one professional organization, to finalize and unify the new statute, which should be established by the statutory commission. The new structure was named "Postup". We also emphasized the importance of the trade union organizations in protecting the economic interests of the workers of the region, the peculiarities of the development of professional movement in the conditions of the polyethnic society of Galicia in the middle of the XIX century.*

Keywords: *trade union, mutual aid, workers, society, printers.*

БЕРЕСТІ Р.Українська академія друкарства,
кандидат історичних наук, доцент (Україна)**ДІЯЛЬНІСТЬ ТА РЕОРГАНІЗАЦІЯ ЛЬВІВСЬКИХ ПРОФСПЛОК
"СТОВАРИШУВАННЯ ВЗАЄМНОЇ ДОПОМОГИ ЧЛЕНІВ ДРУКАРСЬКОЇ
СПРАВИ" ТА "ТОВАРИСТВА ПОСТУПОВОГО" В СЕРЕДИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ**

Анотація. *В статті зроблено спробу проаналізувати ситуацію в середовищі профспілок львівських друкарів, що призвела до реорганізації та об'єднання у нову професійну організацію. Акцентовано значну увагу на важливому значенні*

профспілкових організацій в системі захисту економічних інтересів робітників краю, особливостях розвитку професійного руху в умовах поліетнічного суспільства Галичини в середині ХІХ століття.

Ключові слова: профспілка, взаємна допомога, робітники, товариство, друкарі.

БЕРЕСТИ.Р.

Украинская академия печати,
кандидат исторических наук, доцент (Украина)

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И РЕОРГАНИЗАЦИЯ ЛЬВОВСКИХ ПРОФСОЮЗОВ “СТОВАРИЩЕСТВОВАНИЯ ВЗАИМНОЙ ПОМОЩИ ЧЛЕНОВ ПЕЧАТНОГО ДЕЛА” И “ОБЩЕСТВА ПОСТЕПЕННОГО” В СЕРЕДИНЕ ХІХ ВЕКА

Аннотация. В статье сделана попытка проанализировать ситуацию в среде профсоюзов львовских печатников, которая привела к реорганизации и объединению в новую профессиональную организацию. Акцентировано значительное внимание на важном значении профсоюзных организаций в системе защиты экономических интересов рабочих края, особенностях развития профессионального движения в условиях полиэтничного общества Галичины в середине ХІХ века.

Ключевые слова: профсоюз, взаимная помощь, рабочие, общество, печатники.

Революційні події та соціальні потрясіння й виступи, які розпочалися 1848 р. на теренах Австрійської імперії, владі вдалося заспокоїти та подолати аж у 1867 р. шляхом поступового впровадження у життя низки соціально-економічних, політичних, культурно-освітніх та інших демократичних перетворень. Певні інноваційні демократичні засади отримали юридично-правовий статус щодо організації й діяльності громадських товариств, що відкривало більші можливості нових об'єднань (Kieszczycki, 1972: 22-23).

Реорганізаційні перепити львівського “Стоварищування взаємної допомоги членів друкарської справи” розпочалися з проблем розташування свого офісу. Справа в тому, що дирекція львівського громадського культурно-освітнього закладу Оссолінеум, в якому спілка орендувала приміщення, раптом заборонила управі перебувати в межах своєї установи. Тому надзвичайно гостро стало питання, де розмістити головний офіс профспілкового товариства поліграфістів. Спроби робітників домовитися з власниками міських друкарень та літографій не дали жодних результатів. Ті категорично відмовили.

Тому фактично весь 1867 р. минув у активному пошуку “притулку” для управи Стоварищування та загальноміської каси взаємодопомоги товариства. Навіть господарі вільних приміщень Львова відмовляли управі спілки.

Ймовірно, що на таке рішення вплинуло те, що поліція Львова останнім часом надзвичайно пильно приглядалася до діяльності професійної організації друкарів Львова.

Аж 1 березня 1868 р., після численних митарств уповноважений від загальноміського Стоварищування львівських друкарів Тромпетеур Антоній, посилаючись на чинний цісарський патент 1859 р. та законне конституційне право громадян держави від 21 грудня 1867 р. на створення та діяльність спілок, об'єднань й товариств, звернувся до міської управи Львова стосовно надання приміщення для потреб спілки друкарів. На той час кілька кімнат першого та третього поверхів відбудованої після пожежі Львівської ратуші не були зайняті і це давало підстави спілчанам претендувати на хоча б одну.

Позачергові збори управи товариства друкарів відбулись 8 березня 1868 р. в актовій залі львівської ратуші. Управа професійної спілки поінформувала, що за надане міською радою приміщення необхідно буде сплачувати орендну плату. Пропозицію оренди підтримало 12 осіб і лише один голос був проти. Також ухвалили рішення, що кошти за оренду приміщення мають покривати зі спільного фонду товариства, але це мали б ще затвердити загальні збори.

Крім того, із членів управи Товаришування вибрали господарський комітет. До його складу увійшли: Антон Тромпетеур, Юлій Щурковський, Ян Сенюк, Олександр Мотилевський і Марцін Валашкевич. Головним завданням господарського комітету було узгодження суми орендної плати, підписання договору-оренди (підписано 15 травня 1868 р.), вирішення питання про комунальні послуги, закупівлю меблів, облаштування приміщення тощо. Передбачалася періодична звітність комітету на загальних зборах про потребу та витрати коштів (Bober, 1926: 33).

На початку травня 1868 р. відбулася знакова в історії професійних спілок подія. Революційні демократичні зрушення активізували молодь у львівських друкарнях, що вимагала від власників підприємств декларованою конституцією держави права на навчання, культурний відпочинок тощо. 3 травня 1868 р. активний діяч профспілки друкарів Львова Антоній Маньковський заявив про створення у Львові молодіжного професійного товаришування під назвою “Gwiazda” (“Зірка”) та оприлюднив мету й головні завдання організації (Kieszczycki, 1972: 22). Цього ж місяця (19 травня 1868 р.) відбулося перше засідання управи загальноміського Товаришування друкарів в орендованому приміщенні львівської ратуші. Було заслухано звіт господарського комітету. Передусім референт доповів, що оренда за один місяць коштує 86 флоринів та що залишалися непокриті витрати на закупівлю столів й стільців, на які необхідно додатково 100 флоринів.

Антоній Тромпетеур запропонував створити бібліотеку товариства і закупити полиці для книг. Для робітничої книгозбірні він зобов’язався подарувати всі свої книжки, а також звернутися за допомогою й підтримкою у створенні робітничої читальні до протектора Товаришування Е. Віняжа.

Август Скерл підтримав подану пропозицію і наголосив на можливій фінансовій підтримці Товаришування поважними особами, власниками підприємств міста. Він запропонував, щоб на день відкриття бібліотеки, крім спілчанського загалу, запросити їх, а також благодійників, меценатів, представників влади, літераторів, митців з надією, що вони зроблять пожертви на дальший розвиток організації, стануть її почесними членами.

Гарячу дискусію викликала пропозиція члена господарського комітету Ю. Щурковського, який запропонував, щоб на урочисте відкриття запросити ксьондза (римокатолицького священника) для урочистого освячення приміщення товариства. Підтримали цю пропозицію А. Тромпетеур, В. Годак і Я. Варгинський. Проти виступили С. Гучковський, А. Маньковський і Е. Антоневич. Таким чином, спільного рішення не вдалося знайти.

Відповідальним за стан та збереження приміщення загальноміського Товаришування друкарів Львова призначили Мотилевського, якому, як компенсацію, виділяли місячну оплату 7 фл.

На наступному засіданні управи товариства 5 червня 1868 р. серед обговорення питань порядку денного було оприлюднено, що загальна вартість закуплених меблів для благоустрою приміщення товариства склала 170 фл. 56 цн. Також за наполяганням Фердинанда Фердинадієго було ухвалено пропозицію запросити таки священника на церемонію відкриття приміщення управи та бібліотеки товариства. Тоді оголосили, що у звичайні робочі дні бібліотека товариства працюватиме від 19 до 22 години, а у вихідні та святкові – з 10 до 12 години та з 15 до 22 години.

Урочисте відкриття приміщень Товаришування відбулося 7 червня 1868 р. Сподівання на великі офіри поважних гостей виявилася марними. У той день жодних пожертв зібрати не вдалося, були лише обіцянки. Аж у лютому 1869 р. протектор товариства Е. Віняж офірував 25 зл. рин.; підприємець В. Манецький пообіцяв 20 зл. рин., але з майбутньою поетапною офірою по 5 зл. рин. в квартал; власники друкарень Львова: К. Піллер – 50 цн. в тиждень (6 зл. рин. в квартал); М. Поремба – по 5 фл. квартално упродовж 1869 р., О. Вогель – 3 зл. рин. 75 цн. в квартал (15 зл. рин. в рік) і ін.

Вважаємо, тут доречним буде наше спостереження про неодноманітний склад спілки друкарів у Львові, оскільки саме тоді до Стоваришування з річним внеском 12 гульденів вступили робітники німецької друкарні Фердінанда Альбрехта (апріорі німці) та українські друкарі Ставропігії, про що свідчить наступний запис. *“Институтъ Ставропігійській, властитель печанъ наидревнѣйшой въ Львовѣ, приступає до того стоваришеня съ даткомъ одного реньского а.в. (австрійська валюта) єжимъсячно отъ 1 марта 1869 зачавши, котору квоту зарядъ печатнъ изъ поточнихъ доходовъ выплачувати буде.*

Львовѣ. 17.03.1869.

За Институтъ:

*Сеніоръ (Підпис нерозбірливий)
Секретаръ Леонтовичъ”* (Bober, 1926: 35-36).

Показовим стосовно авторитету епізодом діяльності загальноміського Стоваришування взаємної допомоги Львова стала пропозиція віденських поліграфістів товариства “Buchdrucker-Verband” об’єднатися і створити єдину загальнодержавну професійну спілку з керівним центром у Відні. У відповідь на це колишній голова товариства А. Тромпетеур заявив, що таке питання можна вирішувати лише на загальних зборах Стоваришування і висловив сумнів щодо доцільності пристати на отриману пропозицію. Надзвичайно критично висловився член управи А. Маньковський, який заявив, що не хотів би об’єднуватися ні з німцями, ні з росіянами.

Загальні збори відбулись 19 липня 1868 р. в малій залі львівської ратуші під головуванням заступника голови В. Годака. Перш за все, він зачитав заяву голови Стоваришування Войцеха Маргаша: прохання до учасників зборів звільнити його з займаної посади за станом здоров’я. Однак його заяву відразу ж не задовольнили, оскільки не було відповідних кандидатів на заміну. Обговорювали створення загальнодержавної професійної спілки друкарів з центром у Львові. Питання не отримало схвалення. Трохи згодом головою Стоваришування обрали ветерана львівських друкарів Францішка П’янтковського, який на той час мав значний досвід керівної та організаційної роботи.

Незабаром на адресу головного офісу львівського загальноміського Стоваришування друкарів з Відня прийшов ще один лист. Він був надісланий 28 травня 1869 р. від управи Віденського поступового товариства поліграфістів. Австрійські колеги пропонували засновувати на підприємствах Львова робітничі поступові професійні товариства, а також налагоджувати між ними тісні зв’язки. Такі кроки були важливими для спільного встановлення розміру оплати за виконання робіт (т.зв. цінників) та колективного клопотання про поліпшення матеріального становища тощо. Крім цього, 27-29 червня 1869 р. у Відні мали відбутися збори представників професійних спілок від усіх провінцій Австро-Угорщини, і в листі організатори запрошували одного делегата від львівського загальноміського Стоваришування взаємної допомоги друкарів.

З цього приводу управа товариства ухвалила рішення про створення комісії, яка б вивчила перспективи і наслідки, якщо підтримати звернення й висловила свої пропозиції. До складу комісії обрали Л. Скерла, Саміцького, А. Тодшиндлера, А. Вишневського і Я. Гошовського (Bober, 1926: 35).

У справі делегування представника професійної спілки до Відня члени управи вирішили утриматися, але доручили Я. Гошовському і А. Вишневському розробити статут і подати проект створення у Львові державного “Товариства поступового”, при якому заснувати інвалідний та взаємодопомоговий фонди. На засіданні управи Стоваришування 13 липня 1869 р. Я. Гошовський і А. Вишневський прозвітували про доручену роботу. Вони запропонували проект створення у Львові “Товариства поступового”, яке б на актуальних тогочасних демократичних засадах об’єднало друкарів всієї Галичини та Буковини. На декларативному рівні залишилося питання про можливість заснування вищезазначених

фондів. Управа схвалила проект і рекомендувала подати його на загальних зборах Товаришування для обговорення й затвердження, а також розроблення нових положень Статуту.

Вірогідно, що вирішальний вплив на це рішення мали результати роботи I профспілкового конгресу, який відбувся 1868 р. в Берліні з ініціативи Ф. Фріцше і Я. Швайцера. На конгресі були присутніми понад 200 делегатів, які представляли близько 140 тис. членів професійних спілок.

Учасники конгресу прийняли рішення про необхідність організації професійних спілок нового типу на радикально-соціалістичних засадах, здобуття загальних виборчих прав та ін. Головною ідеологією конгресу стало вчення німецького філософа, соціаліста Ф. Лассаля (Kieszczycki, 1972: 22-23). Загальні збори відбулися 18 липня 1869 р. в малій залі ратуші у присутності голови і заступників, а також 71 члена товариства. Голова Товаришування подякував всім членам товариства, власникам підприємств, адміністраторам, усім, хто долучився добровільними пожертвами до формування бібліотеки і читальні. Розглядалися поточні питання.

А 21 листопада 1869 р. на загальних зборах Товаришування взаємної допомоги друкарів у Львові як окрему структуру було створено “Товариство поступове”. Велику роль у створенні нової організації відіграли Я. Гошовський, Й. Данилюк, А. Маньковський, А. Вишневський, Щ. Беднарський та інші діячі професійної спілки друкарів.

Уже на початку 1870 р. (24-30 січня) “Товаришування взаємної допомоги членів друкарської справи” підтримало “Товариство поступове” в організації та проведенні першого робітничого страйку у Львові. Причиною страйкування стала низька оплата праці, довготривалість робочого дня та ін. Організатори створили Тарифну комісію, яка фактично виконувала місію Страйкового комітету. До членів професійних спілок друкарів приєдналися робітники інших підприємств міста, що зробило страйковий виступ масовим й небаченим досі явищем. Наслідком виступу стало незначне підвищення тарифів на виконані роботи, встановлення 10-годинного робочого дня (Kieszczycki, 1972: 25). Звичайно, це був поступ, та порівняно з вимогами – незначний. Хоча окремі історики продовжують твердити про велику перемогу робітників. Детальніше про підготовку та перебіг події мова піде нижче, у висвітленні діяльності “Товариства поступового”.

Тут варто зауважити, що організований виступ робітників під проводом “Товариства поступового” отримав політичний резонанс, позаяк 7 квітня 1870 р. в Австро-Угорщині вийшов закон “Про права коаліції”, який давав робітникам законне право на проведення страйків, а роботодавцям здійснення локаутів. У той же час окремі статті передбачали тюремне ув’язнення за примусове усунення робітника від праці (Kieszczycki, 1972: 25).

На чергових зборах членів Товаришування 21 серпня 1870 р. з несподіваною для присутніх заявою виступив голова Ф. П’янтковський, який попросив звільнення у зв’язку хворобливим станом та похилим віком. Ця подія викликала занепокоєння серед учасників зборів, адже вони не бачили реальної альтернативи. У зв’язку з цим вибори голови перенесли на наступне засідання. Новим головою обрали А. Маньковського, а членами управи Товаришування – Я. Гошовського і А. Гладішевського (Bober, 1926: 36).

На відкритому засіданні головної управи 24 листопада 1870 р. А. Маньковський прокоментував звернення товариства взаємної допомоги друкарів з міста Зальцбург, яке просило львівських колег звільнити від вступного внеску членів зальцбурзького товариства, відряджених на роботу до Львова. Відповідно, львівські поліграфісти, які працюють в Зальцбургу, можуть бути звільнені від вступного внеску при вступі до тамтешнього товариства взаємної допомоги. Однак таке рішення вимагало внесення певних змін до Статуту товариства і тому його не було ухвалено.

На засіданні порушили питання підтримки сімей померлих колег. Воно вимагало нагального обговорення, оскільки почастишали випадки нецільового використання фонду

вдів і сиріт. Нерідко вдови ставали на шлях пияцтва, діти, дім і господарство були занедбані. З цього питання прийняли рішення, що дітьми в таких випадках уповноважені особи повинні опікуватися окремо, а вдову залишати без грошової допомоги, але до часу її морального виправлення.

Ще одним важливим питанням стала пропозиція від краківських друкарів об'єднатися в загальнокрайову організацію. З цією метою у 1871 р. частково реформовано статут львівського товариства друкарів. Однак перемовини про об'єднання львівського і краківського товариств виявились невдалими. Львівські друкарі, погодившись на вирівняння сум виплат, заперечили проти встановлення рівних прав краківських колег та їхньої участі в управлінні львівським товариством.

Поточна фінансова діяльність управи Товаришування вимагала удосконалення, тому треба було переглянути основний документ організації. На черговому засіданні управи 26 квітня 1871 р. відбулося слухання та обговорення змін до статуту. На засіданні Щ. Беднарський висловився за необхідність поділу будь-якого доходу товариства на дві частини. Одну з них скеровувати на поповнення фонду вдів і сиріт, а другу – на розвиток товариства.

Створена статутна комісія запропонувала низку нових доповнень. З метою збільшення кількості товариства параграф 7 статуту передбачив можливість залучення працівників книгарень до членства у Товаришуванні взаємної допомоги друкарів Львова. Статут був прийнятий у першому читанні. Засідання над внесенням змін, опрацьованих через статутну комісію, закінчено 24 травня 1871 р. Всього відбулося у цій справі 8 засідань відділу (Vober, 1926: 37). Зрештою, в 1871 р. назріло питання об'єднання двох товариств. Зрозуміло, що керівництво “Товариства поступового”, маючи державну підтримку, розраховувало на кошти Товаришування взаємної допомоги.

Для оформлення пропозиції Щ. Беднарського у цій справі було вибрано на засіданні комісію у складі Климента Гучковського, Сигизмунда Уляновського та Альбіна Тодшіндлера. Комісія склала звіт на засіданні відділу 31 травня 1871 р., пропонуючи залишити незалежними два товариства, у зв'язку з тим, що члени Товаришування взаємної допомоги мають обов'язок не належати до жодного іншого товариства, тому, порушуючи правила і статут, можуть бути виключені з складу Товаришування. Доповідачем від комісії був Альбін Тодшіндлер. Після жвавої дискусії прийняли компромісне рішення, що тільки реальні члени, котрі нещодавно зараховані до товариства взаємної допомоги, мають одночасно належати до “Товариства поступового”.

На засіданні управи 12 серпня 1871 р., після обрання секретарем Климента Гучковського, приступили до розгляду питання про звернення колег з краківського товариства взаємної допомоги, які пропонували об'єднатися з львівським товариством. Справу відтермінували, а згодом скасували, оскільки львівське товариство погоджувалось прийняти краківських колег, не даючи їм вирішального права голосу (Złota Księga, 1921: 39).

На загальних зборах 20 серпня 1871 р. ухвалили статут, який розробила статутна комісія. Вперше було розділено статок товариства: 2.000 фл. перевели до фонду тимчасово хворих, а решту – 10.781 фл. 72 цн. – до фонду інвалідів, вдів і сиріт. Також затвердили нову шкалу щотижневих внесків. Членський внесок одруженої особи складав 26 центів в тиждень, а неодруженої – 22 цн. (Vober, 1926: 38).

Однією з надзвичайних подій у Львові, пов'язаних з діяльністю загальноміського Товаришування друкарів, стало заснування власного часопису “Czcionka” (“Буква”). Ініціаторами створення профспілкової газети були Антон Маньковський і Щесни Беднарський та ін. (Haesker, 1933: 123). 15 грудня 1871 р. невеличким тиражем у державній друкарні М. Поремби вийшов пробний номер першої профспілкової газети львівських поліграфістів. Її було присвячено друкарським справам (Bednarski, 1888: 85). Як видавець і відповідальний редактор, його підписав до друку Щ. Беднарський. Видання

отримало неймовірну популярність серед робітників літографій, друкарень, ливарень, папірень та інших підприємств поліграфії Львова (Tadeusiewicz, 1979: 29). 1 січня 1872 р. офіційно вийшов перший номер “Czcionki”. Газета мала чотири сторінки невеликого формату, що нагадує розмір звичайного учнівського зошита. Спочатку виходила вона двічі на місяць (1 і 15 числа), а від 13 номера – щотижнево. Газету друкували польською мовою у різних друкарнях міста. Так, перший випуск газети вийшов у видавництві Ставропігійського інституту, його редакційний та адміністративний відділи мали локаль на вул. Зацерковній, 1 у Львові. Другий і наступні номери друкували в державній друкарні М. Поремби. Часопис був поквартальним передплатним виданням. Для Львова вартість передплати на один квартал складала 30 центів, а для замських мешканців – 40 цн. Частина накладу йшла у вільний продаж за роздрібною ціною по 2,5-3 цн. за один примірник.

На сторінках часопису піднімалися актуальні питання буденного життя стоваришувачів друкарів Львова, Австро-Угорської імперії та інших країн, а також висвітлювалися різні події власної історії, освіти й культури. Навколо себе часопис гуртував робітництво. Вже з перших випусків газета стала популярним передплатним виданням не тільки у Львові, але й далеко за межами Галичини. Зокрема, вже на першій сторінці першого номера видання редактор Щ. Беднарський помістив віршований заклик до всіх друкарів *“єднатися серцем і думкою”*. В історико-пізнавальному плані надзвичайно цікавою є стаття *“Погляд на справи товариств”*, де висвітлюється історія професійної спілки друкарів Львова, наводиться порівняння з професійними організаціями інших міст, характеризуються основні віхи розвитку Товаришування друкарів Львова від 1817 до 1872 року (L.S. Na rok, 1872: 1).

У другому номері “Czcionki” від 15 січня 1872 р. редакція під керівництвом Леона Зубалевича вмістила вступну статтю щодо святкування другої річниці першого переможного страйку львівських друкарів.

Важливо, що місію існування своєї професійної організації редакція бачила у еволюції, тобто у нових досягненнях та здобутках. *“Так от другу річницю нашої перемоги ми відсвяткуємо з гідністю, якщо вершиною наших прагнень ми зробимо заснування друкарні Товаришування”* (Pismo, 1872: 5).

У тім же виданні газети в рубриці “Розмаїтості” коротко обґрунтовується, чому саме потрібна власна друкарня. Автор твердить, що друкарі в Лейпцігу вже мають своє видавництво, а товариство пештських друкарів відкриває його в серпні 1872 р. Замітка закінчується словами: *“Колись і ми прийдемо до того”* (Pismo, 1872: 8).

Питання об’єднання різних профспілкових товариств та взаємозв’язків й співпраці осередків у різних містах розглядаються спілкою друкарів Львова упродовж усього 1872 р. На засіданні адміністративного відділу 16 лютого 1872 р. голова товариства присутнім зачитав лист від “Товаришування польських друкарів” з міста Познань, які висловили велике бажання об’єднатися з львівським “Товаришуванням” взаємної допомоги або з “Товариством поступовим”. На нашу думку, причиною звернення познанських колег став їх невдалий виступ в січні 1872 р. (Kieszczyński, 1972: 27).

Адміністративний відділ Товаришування львівських друкарів ухвалив даний лист відіслати до управи “Товариства поступового”, а від себе ж відписав, що на даний момент немає змоги об’єднатися. У “Золотій книзі” польських професійних спілок від познанських друкарів зазначено: *“Стараємося нав’язати взаємини і можливо з’єднатись статутом з польським товариством друкарів “Postęp” у Львові. Проте ми бачимо із згадки в протоколі засідання (відповідь зі Львова надіслали листом 20 квітня 1872 р. – авт.), що всі намагання об’єднання з бажаним товариством розбиті через параграфи державного австрійського права, яке забороняє об’єднання”* (Rozmaitości, 1872: 4).

На засіданні управи Товаришування львівських друкарів 15 березня 1872 р. було узгоджено пропозицію краківського товариства взаємної допомоги, на підставі якої львівські колеги, що приїжджають на роботу в краківські друкарні, оплачують там же внески тільки до фонду хворих, без обов'язку реєстрації у фонді інвалідів і вдів. Ця ж постанова зобов'язувала аналогічно діяти краківських колег, які були відряджені на роботу в друкарні Львова.

Щодо популярності газети друкарів, то помічаємо, що дуже швидко запит на передплату "Czcionki" вийшов за межі материкової Європи і дійшов до країн Великої Британії та Америки. Виняток склала царська Росія, яка на той час володіла значною частиною корінних польських земель. Популяризуючи свою діяльність, львівське Товаришування взаємної допомоги офіційно звернулося листом до уряду Російської імперії з проханням надати дозвіл на поширення часопису "Czcionka" його передплатникам в межах Королівства Польського. В сьомому номері газети від 1 квітня 1872 р. зазначено, що російський уряд відповів на подання про пересилку "Czcionki" до Польського Королівства відмовою (Złota Księga, 1921: 25).

Аналізуючи діяльність Товаришування львівських поліграфістів, можна твердити про його успішний розвиток від початку 70-х років XIX ст. 7 липня 1872 р. у присутності віце-президента Львова Олександра Ясінського, державного нотаріуса та близько 60 присутніх гостей й профспілкових діячів було урочисто оголошено й зафіксовано заснування першої профспілкової друкарні у Львові. Цю величну подію привітало чимало професійних організацій імперії та зарубіжжя. Хоча польський дослідник історії профспілок Л. Кіщинський твердить, що перша профспілкова друкарня у Львові була закладена в грудні 1872 р. і її першим директором призначено А. Маньковського (Kieszczycki, 1972: 29).

Приємно зазначити, що у 15 номері часопису "Буква" від 17 липня 1872 р. зазначено про заяву голови правління товариства польських друкарів з Познані Ф. Етснера та секретаря Н. Яніковського про те, що часопис львівських друкарів і надалі буде поповнюватись й підтримуватись коштами познанських колег, які розраховують на те, щоб львівська газета також залишиться їхнім друкованим органом (Czcionka, 1872: 57).

Загальні піврічні звітні збори Товаришування відбулися 20 липня 1872 р. в приміщенні міської ратуші. Учасники зборів заслухали й одногосно прийняли звіт про фінансову діяльність за перше півріччя поточного року. За звітний період загальна кількість членів товариства зросла і налічувала 108 чол. По одному друкарю зі Львова було скеровано на роботу у Краків, Сянок і Жешів. Помер один член Товаришування та одна вдова. Загальний фонд каси взаємодопомоги склав 11 тис. 134 фл. 03 цн. (Etsner, 1872: 39).

Значною проблемою професійної спілки друкарів залишалася відсутність елементарного медичного забезпечення на підприємствах, крім того поширені професійні хвороби, виробничий травматизм стали одними із важливих питань, які потребували вирішення, відтак порушувалися на засіданнях. Так, на засіданні управи товариства 5 березня 1873 р. одногосно прийняли рішення запросити на роботу лікаря, якому закупити необхідний інструментарій, медикаменти й облаштувати медичний кабінет при управі Товаришування. З лікарем від імені товариства голова управи мав укласти відповідну угоду про розмір оплати, тривалість та умови праці. Передбачалася організація й проведення планового почергового безкоштовного медичного обстеження всіх членів товариства поліграфічних підприємств Львова, а також термінові виїзди лікаря на виклики у різних непередбачених випадках. Згодом таку угоду товариство підписало з львівським лікарем Антоном Бергером.

Тоді ж було оголошено, що аптека Т. Торосевича "Під римським імператором Титом" (досі ця аптека працює у Львові на вул. Личаківській, 3) зобов'язалася надавати членам професійної спілки друкарів 20% знижки на закуplenі ліки.

Паралельне існування двох професійних організацій поліграфістів у Львові (“Стоваришування взаємної допомоги” та “Товариство поступове”) помітно розпорозувало сили, кошти й потенційні можливості. Тому 9 квітня 1875 р. відбулося спільне засідання управ обох товариств, на якому було вирішено об’єднатися в одну професійну організацію, допрацювати й уніфікувати новий статут, що мала б зробити створена статутна комісія. Нова структура отримала назву “Поступ”.

Таким чином розпочався новий етап в діяльності профспілки львівських друкарів, основним завданням якої був перш за все матеріальний та моральний захист власних робітників.

Література:

- Bednarski, 1888 – Bednarski S. Materiały do historii o drukarniach w Polsce, a mianowicie o drukarniach lwowskich i prowincjonalnych. Lwow, 1888. 136 s.
 Bober, 1926 – Bober A.W. Historia drukarni i stowarzyszeń drukarskich we Lwowie. Lwow, 1926. 242 s.
 Czcionka, 1872 – Czcionka. а7. 15 kwietnia 1872.
 Etsner, Janikowski, 1872 – Etsner F., Janikowski N. Do Szanownej Redakcji “Czcionki” // Czcionka. а15. 17 lipca 1872.
 Haecker, 1933 – Haecker E. Historia socjalizmu w Galicji i na Śląsku Cieszyńskim. T.1 (1846-1882). Kraków, 1933. 294 s.
 Kieszczyński, 1972 – Kieszczyński L. Kronika ruchu zawodowego w Polsce. 1808-1939. Warszawa, 1972. 433 s.
 L.S. Na rok, 1872 – L.S. Na rok 1872 // Czcionka. а1.1 stycznia 1872.
 Pismo, 1872 – Pismo poświęcone sprawom drukarskim // Czcionka. а2. 15 stycznia 1872.
 Rozmaitości, 1872 – Rozmaitości // Czcionka. а2. 15 stycznia 1872.
 Tadeusiewicz, 1979 – Tadeusiewicz H. Polskie czasopisma drukarskie XIX wieku (Stan zachowania i stan badań, charakterystyka bibliograficzno-typograficzna) // Kwartalnik Historii Prasy Polskiej. Warszawa, 1979. №.18/2. S. 25-40.
 Złota Księga, 1921 – Złota Księga Związku Drukarzy Polskich i Pokrewnych Zawodów (dawniejszego Stowarzyszenia Drukarzy Polsk.) w Poznaniu. Poznań, 1921. 166 s.

References:

- Bednarski, 1888 – Bednarski S. Materiały do historii o drukarniach w Polsce, a mianowicie o drukarniach lwowskich i prowincjonalnych [Materials for the history of printing houses in Poland, namely about Lviv and provincial printing houses]. Lwow, 1888. 136 s. [in Polish].
 Bober, 1926 – Bober A.W. Historia drukarni i stowarzyszeń drukarskich we Lwowie [History of printing houses and printing associations in Lviv]. Lwow, 1926. 242 s. [in Polish].
 Czcionka, 1872 – Czcionka [Font]. а7. 15 kwietnia 1872. [in Polish].
 Etsner, Janikowski, 1872 – Etsner F., Janikowski N. Do Szanownej Redakcji “Czcionki” [To the Editorial Board of “Fonts”] // Czcionka. а15. 17 lipca 1872. [in Polish].
 Haecker, 1933 – Haecker E. Historia socjalizmu w Galicji i na Śląsku Cieszyńskim [History of socialism in Galicia and Cieszyn Silesia]. T.1 (1846-1882). Kraków, 1933. 294 s. [in Polish].
 Kieszczyński, 1972 – Kieszczyński L. Kronika ruchu zawodowego w Polsce. 1808-1939 [Chronicle of professional movement in Poland. 1808-1939]. Warszawa, 1972. 433 s. [in Polish].
 L.S. Na rok, 1872 – L.S. Na rok 1872 [For the year 1872] // Czcionka. а1. 1 stycznia 1872. [in Polish].
 Pismo, 1872 – Pismo poświęcone sprawom drukarskim [A letter devoted to printing matters] // Czcionka. а2. 15 stycznia 1872. [in Polish].
 Rozmaitości, 1872 – Rozmaitości [Variety] // Czcionka. а2. 15 stycznia 1872. [in Polish].
 Tadeusiewicz, 1979 – Tadeusiewicz H. Polskie czasopisma drukarskie XIX wieku (Stan zachowania i stan badań, charakterystyka bibliograficzno-typograficzna) [Polish print magazines of the 19th century (State of preservation and state of research, bibliographic and typographic characteristics)] // Kwartalnik Historii Prasy Polskiej. Warszawa, 1979. №.18/2. S. 25-40. [in Polish].
 Złota Księga, 1921 – Złota Księga Związku Drukarzy Polskich i Pokrewnych Zawodów (dawniejszego Stowarzyszenia Drukarzy Polsk.) w Poznaniu [Golden Book of the Union of Polish Printers and Related Professions (former Polish Printing Association) in Poznań]. Poznań, 1921. 166 s. [in Polish].